

Vad påverkar resultaten i svensk grundskola?

Diskussionsfrågor



Beställningsadress:
Fritzes kundservice
106 47 Stockholm

Telefon: 08-690 95 76
Telefax: 08-690 95 50
E-post: skolverket@fritzes.se
www.skolverket.se
Beställningsnr: 10:1184

Form: Ordförrådet AB
Omslagsbild: Matton/Dimitri Vervitsiotis
Tryck: DanagårdLiTHO
Upplaga: 4 000 ex

Stockholm 2010

Diskutera vad som påverkar resultaten i svensk grundskola

I kunskapsöversikten *Vad påverkar resultaten i svensk grundskola?* lyfter Skolverket fram fyra perspektiv som bidrar till att förklara den nedgång i svenska elevers resultat som visar sig i internationella jämförande studier. De fyra perspektiven är segregation, decentralisering, differentiering och individualisering.

Diskussionsfrågorna i detta häfte ska ses som ett stöd vid läsningen av Skolverkets sammanfattande analys av *Vad påverkar resultaten i svensk grundskola?* Syftet är att underlätta för kommuner, fristående huvudmän, rektorer och lärare att analysera och reflektera över sin verksamhet utifrån forskningsresultaten i rapporten och att bidra till en fördjupad diskussion.

Frågorna är många och kan ses som ett smörgåsbord där man plockar det som är mest relevant. Samtliga frågor berör alla mer eller mindre och kan naturligtvis diskuteras oavsett var man arbetar. För att underlätta har vi valt att sortera dem utifrån vilka som är mest adekvata för olika befattningar. De frågor och perspektiv som är av systemrelaterad karaktär och som rör hur man organiserat skolan har vi riktat mest till huvudmannanivån. Frågor och perspektiv av processrelaterad karaktär ligger mest inom rektors och lärares ansvarsområde och möjlighet att påverka.

Innehåll

Segregering.....	4
Decentralisering	6
Differentiering	8
Individualisering	12
Allmänna diskussionsfrågor om systematiskt kvalitetsarbete.....	14

Segregering

Segregering

Skolverket konstaterar i kunskapsöversikten att segregeringen har ökat. Skolornas elevsammansättning har blivit alltmer homogen och spridningen i resultat ökar mellan skolor och mellan olika elevgrupper. En slutsats är att föräldrarnas utbildningsnivå fått en större betydelse för elevernas resultat samt att val av skola betyder mer.

Diskussionsfrågor riktade till huvudmän, rektorer och lärare

1. Vilka uttryck för segregering kan man se i er kommun/i er skola?
2. Vad betyder följande faktorer i er verksamhet?
 - a) Föräldrarnas utbildningsnivå.
 - b) Lärares förväntningar.
 - c) Kamrateffekter dvs. klasskamraternas påverkan på varandras prestationsnivå.
3. Vilka negativa/positiva konsekvenser av segregering är synliga i er kommun/i er skola?
4. Hur gynnas/missgynnas olika elever? Kan konsekvenser som är positiva för vissa elever samtidigt vara negativa för andra?
5. Hur kan de negativa effekterna motverkas? Hur kan de positiva effekterna förstärkas?
6. Har ni genomfört några konkreta insatser? Vad är erfarenheterna av dessa?

Decentralisering

Decentralisering

Skolsystemet har sedan 1990-talet decentraliserats i en rad avseenden, bland annat har kommunerna övertagit ansvaret för att fördela resurser till skolan. Studier visar att kommunernas möjligheter att fördela resurser kompensatoriskt används i mycket blygsam omfattning. Trots att skolor arbetar under olika villkor beaktas det i liten utsträckning vid resurstilldelning.

Den skolforskning som finns är inte entydig när det gäller sambandet mellan elevernas kunskapsutveckling och resurser. Det man med ganska stor säkerhet har konstaterat är att resursernas storlek har betydelse för studieresultat hos yngre elever, elever med utländsk bakgrund och elever med lågutbildade föräldrar.

Diskussionsfrågor riktade till huvudmän, rektorer och lärare

1. Hur anser ni att skolans resurser påverkar elevernas resultat?
2. Ser ni en koppling mellan resurser och resultat i er kommun/skola?
3. Hur påverkar det resultaten generellt och för olika elevgrupper?
4. Vilka konkreta konsekvenser av nuvarande resursfördelning är synliga i er kommun?
5. På vilket sätt kan eventuella negativa effekterna motverkas?
Hur kan de positiva effekterna förstärkas?

Diskussionsfrågor riktade till lärare och rektorer

6. I er verksamhet, vad betyder resurser som:
 - a) Lärartäthet och klasstorlek.
 - b) Lärares kompetens (exempelvis ämnesdidaktiska kunskaper) och engagemang.
 - c) Särskilt stöd/specialpedagogiska insatser.
7. Hur hör resurser ihop med undervisningens kvalitet?
8. Används skolans resurser optimalt?
9. Vilka elever gynnas/missgynnas av nuvarande sätt att använda resurserna?
10. Hur kan resurserna användas mer effektivt och framgångsrikt?

Differentiering

Differentiering

Integrering är den huvudprincip som lyfts fram i skollag och läroplan när det gäller organisering av undervisningen. Ändå visar studier att det är vanligt med särskiljande lösningar och att elever delas in i olika grupper utifrån kunskapsnivå (så kallad nivågruppering) eller behov av särskilt stöd.

Såväl internationell som svensk forskning har visat att differentiering som ”schablonlösning” påverkar elevernas resultat negativt. De positiva effekter som kan uppnås genom att placera högpresterande elever i samma grupp, förloras i motsvarande utsträckning genom att placera lågpresterande elever tillsammans. Dessutom finns risk för att andra negativa konsekvenser kan uppstå som exempelvis sämre självuppfattning i så kallade negativt differentierade klasser.

Diskussionsfrågor riktade till huvudmän och rektorer

1. Efter vilka principer organiseras undervisningen i er kommun/i er skola? Indelas eleverna i homogena eller heterogena grupper utifrån att de har olika förutsättningar?
2. Vilka ställningstaganden finns bakom den valda organisationen?
3. Vilka konsekvenser får nuvarande sätt att organisera undervisningen?
4. Finns det behov av att tänka eller organisera om? Varför?

Diskussionsfrågor riktade till lärare och rektorer

5. Hur ser resultaten ut i grupper med inkluderande respektive särskiljande lösningar (heterogena respektive homogena grupper)? Skiljer de sig?
6. Resonerar ni kring hur elevernas resultat påverkas av olika sätt att organisera undervisningen, i så fall hur?
7. Diskutera för- och nackdelar med nivågruppering. Vilka elever gynnas/missgynnas?

8. Diskutera för- och nackdelar med inkluderande respektive särskiljande lösningar för elever i behov av särskilt stöd. Vilka elever gynnas/missgynnas?
9. Särskiljande grupper – är de tillfälliga eller permanenta? Hur ofta omprövas elevens placering i en viss grupp? Diskuteras risker för inlåsningseffekter?
10. Praktiseras andra sorterande mekanismer i skolan/i klassrummet? Är läromedlen anpassade till elevers olika kunskapsnivå? Är olika prov anpassade till elevernas kunskapsnivå? Diskutera för- och nackdelar med detta. Vad betyder det för svagpresterande respektive högpresterande elever?
11. Vad betyder kamrateffekter i er verksamhet? Hur kan skolan/läraren på bästa sätt ta tillvara och förstärka positiva kamrateffekter i undervisningen?
12. Hur styr lärarens förväntningar elevernas prestationer?
 - a) Hur påverkas lärarens förväntningar på eleverna av föräldrarnas utbildningsnivå och ”kulturella kapital”?
 - b) Finns det olika förväntningar på elever med svensk respektive utländsk bakgrund eller på flickor respektive pojkar?
 - c) Hur förmedlar läraren på ett bra sätt att alla elever kan lyckas? På vilket sätt kan läraren förmedla positiva förväntningar på eleverna? Diskutera egna erfarenheter.

Individualisering

Individualisering

Individualisering betecknas i kunskapsöversikten som en stark trend i svensk skola. Ett uttryck för detta är att undervisningsmönster och arbetsformer har förändrats. Eget arbete har fått allt större utrymme. Rent generellt får eleverna ta ett större ansvar för planering och genomförande. Lärandet har blivit ett individuellt projekt. Studier visar att många elever missgynnas av denna utveckling, inte minst elever med svagt stöd hemifrån.

Den andra aspekten av individualisering är att undervisningen ska utformas så att den fungerar utifrån att elever har olika behov och förutsättningar. Individanpassning och flexibla lösningar som utgår från eleven framstår i forskningen som gynnsamt för elevernas resultat.

Diskussionsfrågor riktade till lärare och rektorer

1. Beskriv egna erfarenheter/konkreta uttryck för individualisering i er skola/i ert klassrum både i form av ”eget arbete” och undervisning utformad efter elevers behov och förutsättningar.
2. Hur ser fördelningen mellan eget arbete, grupparbete och gemensam lärarledd undervisning ut? Är ni nöjda med den fördelningen? Vad kan förändras?
3. Hur resonerar ni om sambandet mellan olika arbetsätt och elevernas resultat? Vad betyder olika arbetsätt och arbetsformer för hög- respektive lågpresterande elever?
4. Känner ni igen att det har skett en förskjutning av ansvar från lärare till elev?
5. Hur kan man förändra arbetsätt för att tydliggöra skolans ansvar för att alla elever ska lyckas?

6. Vilken är er uppfattning om hur ansvaret bör fördelas mellan elev, skola och hem?
 - a) Vad ska skolan ansvara för i konkreta termer?
 - b) Vilket ansvar förväntas föräldrarna ta?
 - c) Vad är rimligt att lägga på eleverna själva?
 - d) Hur gynnas/missgynnas olika elevgrupper?
7. Diskutera och problematisera påståendet att lärandet har blivit ett individuellt projekt.
 - a) Hur ser det ut i era verksamheter?
 - b) Finns det behov att förändra något? I så fall hur och varför?
8. Diskutera och problematisera påståendet att föräldrarnas utbildningsbakgrund är en avgörande faktor för elevernas måloppfyllelse.
 - a) Hur arbetar ni för att öka likvärdigheten? Hur kan skolan/läraren konkret arbeta kompensatoriskt och motverka effekter av att eleverna har olika ”bagage” med sig till skolan?
 - b) Hur tänker ni om och arbetar med hemuppgifter för eleverna? Hur kan de utformas så att alla elever har samma möjligheter att lyckas med dem?
 - c) Vad kännetecknar en framgångsrik/lyckad individanpassning där undervisningen utformas utifrån elevernas olika behov och förutsättningar? Beskriv egna erfarenheter.
 - d) Hur kan skolan bli bättre på att utforma undervisningen så att den fungerar optimalt för alla elever?
 - f) Hur kan läraren på ett framgångsrikt sätt arbeta med elevers olika behov/förutsättningar inom klassens ram?

Allmänna diskussionsfrågor om systematiskt kvalitetsarbete

1. Finns det systematiska erfarenhetsutbyten kring undervisningen och orsaker till resultat i er kommun/skola?
 - a) Hur ser de ut?
 - b) Hur skulle de kunna förbättras?
2. Tror ni att skolans/huvudmannens val av sätt att organisera uppföljning och utvärdering av de insatser man gör påverkar resultaten? Hur?
3. Det finns idag många sätt att jämföra elevers resultat (SIRIS, SALSA, TIMSS, PISA m.fl.). Använder ni några av de tillgängliga databaserna för att analysera era elevers resultat? Ser ni några fördelar med detta? Finns det nackdelar?
4. Vad innebär pedagogiskt ledarskap? Hur ser det ut i er verksamhet?
5. Vad innebär ett gott skolklimat och hur kan man få ett sådant?

TIPS!

Om ni tyckte diskussionsfrågorna var användbara i ert utvecklingsarbete finns BRUK att tillgå för att fortsätta diskussionerna. BRUK står för Bedömning, Reflektion, Utveckling och Kvalitet och är ett verktyg för självskattning av kvaliteten i läroplansstyrda verksamhetsformer.

Se mer information på www.skolverket.se/BRUK

Skolverket har i uppdrag att sammanställa och sprida kunskap om resultat av forskning för skolan. Syftet är att öka kunskapen om forskning hos skolledare och pedagoger, så att de kan dra nytta av och använda forskningsresultaten i praktiken.

Som en del av detta uppdrag publicerar Skolverket ett komplement till kunskapsöversikten *Vad påverkar resultaten i svensk grundskola?* i form av dessa diskussionsfrågor.

Tanken är att diskussionsfrågorna ska underlätta för lärare, rektorer och skolhuvudmän att analysera sin egen verksamhet utifrån resultaten i kunskapsöversikten.